

Johan

Hej och välkomna till Litteraturrestan.

Jag heter Johan Hemmingsson och jobbar som läs och litteraturutvecklare vid Region Jämtland Härjedalen.

I den här säsongen av Litteraturrestan ska vi göra en resa i tiden. Vi ska resa bakåt för att kanske, inte träffa, men ändå stifta bekantskap med en författare som har satt sin prägel på den lokala litteraturen.

Vi ska också resa framåt i tiden för att se om det kommer komma nya författare från länet.

Hjärtligt välkomna till Litteraturrestan.

Johan

Det har varit ett väldigt tjat om gamla döda författare den här säsongen. För att råda bot på det så har jag idag bjudit in en blivande författare.

I dagens avsnitt av Litteraturrestan har vi fått besök av Sanna Maria Fredriksson.

Hjärtligt välkommen.

Sanna-Maria

Tack så jättemycket.

Johan

Och våra lyssnare vet ju naturligtvis inte vem du är.

Så om jag börjar med den här tiotusen kronors frågan. Vem är du?

Sanna-Maria

Jag är en artonårig brud från Västjämtland och jag skriver lite allt möjligt.

Men jag är jätte-historieintresserad, så jag skriver mest historiska noveller och romaner.

Johan

Det var ju redan för ett år sedan ungefär som du kontaktade mig med en novell om buföring.

Och sen så börjar du kontakta mig igen med ett utkast till en roman.

Och vi ska inte jinx någonting, vi ska inte gå in alltför mycket om i vad den romanen handlar om, för det är ju...

Den är ju under konstruktion, så att säga.

Sanna-Maria

Precis.

Johan

Så vi tar börja från början. Hur kommer det sig att du började skriva?

Sanna-Maria

Jag började skriva, som de flesta väldigt tidigt, men i och med att jag alltid haft mitt jättestarka historieintresse, så började väl jag skriva mycket historia.

Jag var jätteintresserad av typ gamla kungar som barn. Jag var jätteintresserad av Erik den fjorton av en anledning. Jag tyckte han var så cool att han var så mentalt störd, typ, att jag skrev liksom en novell om hur det var att vara hans fru när jag var typ åtta år och jag kan läsa den i dag och bara, vad fan? Vem är det här barnet?

Jag liksom beskriver att han är våldsam och han skriker och liksom är det sjukaste jag liksom läst.

Johan

Hoppsan.

Sanna-Maria

Jättesjukt.

Johan

Men hade du nåt belägg för att han var skrikig och våldsam?

Sanna-Maria

Jag läste mycket böcker om honom och tyckte han var så häftig, och då är det det att han var...

Sanna-Maria

Han var lite schizofren och han slängde väl grejer omkring sig och han hade väldigt mycket yngre fruar och det tyckte jag var liksom lite coolt att hon var så ung och kom in i hans krets och liksom och så.

Men jag började skriva på riktigt för typ, två-tre år sedan efter att ha läst en bok om kungar och då var jag ganska stor, då var jag femton år och tänkte...

Nej men nu ska jag läsa en till bok, bara för att liksom göra slut på det, den här resan.

Och då tyckte jag den var så dålig att jag bara nej, det här kan jag skriva så mycket bättre.

Så jag skrev liksom om den, och tyckte det blev så mycket bättre.

Och sen så fortsatte jag med lite mer vardags, vad ser man vardags...? Folks berättelser.

Johan

Diskbänksrealism.

Sanna-Maria

Exakt.

Johan

Har du liksom bestämt dig för att du ska bli författare?

Sanna-Maria

Bland annat. Jag tycker inte riktigt att författare kan, eller jag kan inte nöja mig med det, bara.

Det är jättekul att skriva, men jag tänker bara skriva om jag tycker att det är kul.

Jag kommer aldrig tvinga mig själv och därför kanske jag inte vill bli journalist eller sånt, för då kommer man ju få uppdrag. Men författare är man så länge man tycker att det är kul tycker jag.

Johan

Författare får ju faktiskt också uppdrag.

Sanna-Maria

Exakt. Men jag tänker att det är... än så länge så är det bara för nöjes skull.

Sen får vi se. Jag kanske, jag har ju ingen aning om jag ens blir utgiven.

Om det kanske går åt helvete.

Johan

Det kan man inte vara säker på. Det är en väldigt lång resa till att bli utgiven.

Det är ju många av mina gäster som har berättat om vilken svår väg det är att gå.

Sanna-Maria

Exakt.

Johan

Då kan det också bli lite provocerande ibland att vissa säger att "jag bara testade och slängde ihop något och så hörde de av sig från det här förlaget och ville ge ut där".

Sanna-Maria

Nej, men det är det som många tror jag, anser med författare, att många tror att de sitter liksom en vecka på skivstuga och sedan producerar de en roman. Och att det är hur enkelt som helst. Men det finns ju folk som sitter i 20 år med sina böcker, och det kan jag tänka mig att den som jag skriver nu, att jag kommer aldrig kunna skriva klart den, när jag kommer aldrig kunna brodera ut den så mycket som jag vill.

Men det är en väldigt lång resa att bli författare, särskilt när man som så många vuxna jobbar. Jag skulle anse att bara väldigt rika människor har råd och har sett att skriva om dagarna.

Johan

Vi har absolut, de flesta, vanliga jobb.

Sanna-Maria

Jag pluggar på heltid och ska gå ut gymnasiet, så jag har jättemycket för mig. Men som tvingar ändå in den här skrivningen när jag hinner.

Johan

Hur tänker du då i din skrivprocess? För att många författare har ju väldigt olika upplägg. En del dem gör ju en mall och vet exakt vad som ska hända. Medans andra dom, de tänker att "jag startar datorn och så får vi se vad som händer idag". Hur går det till när du skriver?

Sanna-Maria

Det är nog lite mer att jag startar datorn och bara... Men vad känner jag för i dag? Men jag kan fastna också ganska lätt, så det är ofta att jag skriver i tio minuter och sedan måste jag gå ut och gå en ganska lång stund och bara tänka och liksom prata lite själv. Möter man mig under en promenad alltså då verkar jag psyksjuk. Jag går runt och bara "så här ska man säga..." Men ofta är det att jag kanske tänker länge på det innan... Jag har lyssnat mycket på musik för att komma in i rätta stämningen. Och annars kan det ju vara att jag har ju en mall för jag vill att ska skriva och stå. Men jag kan ju ändra perspektiv på karaktär. Jag kan ändra... Jag kanske kollar på någon serie den dagen eller läser en annan bok och bara "det här vill jag ha med" och så hamnar det där inne. Så det finns inga regida, inga hårda mallar hur jag vill göra. Utan det är mest bara det här tycker jag är kul.

Johan

Just det. Och när du lyssnar på musik för att komma in i stämning... Det som du har skickat till mig, det utspelar sig på 1800-talet. Är det musik från 1800-talet du lyssnat på?

Sanna-Maria

Förvånansvärt ja. Det är mycket folkvisor. Men inte alltid.

Jag lyssnar på mycket annat också.

Men att just ta det från Jämtland är lite svårt.

Så jag har lite folkmusik, folkvisor, polskor, men också mycket, mycket annan musik.

Mycket blues.

Johan

När man skriver historiskt som du gör, då är det ju en väldigt stor del det är ju att göra research inför skrivandet, så vi snacka lite mer om research tillsammans med Sanna Maria Fredriksson.

Research är alltså det stora bakgrundsarbete man gör för att få fakten rätt och göra sin historia trovärdig och utan att avslöja för mycket.

Så vi kan väl börja kolla på den här romanen som du sitter och jobbar på nu.

Vad är det för miljö den utspelar sig i?

Sanna-Maria

Den utspelar sig i Överhallen kan man säga. Folk som vet var Hallen ligger, det är liksom...

Andra sidan Storsjön, så det är mot fjällen, mot Bydalsfjällen och alldeles vid Storsjöns strand är jätte vackert och där utspelar det sig.

Och det är en ganska dokumenterad bygd med att alla områden runt Storsjön är ganska väldokumenterade. Så jag inte haft jättemycket problem att skrapa fram info.

Men det är svårt när jag vill skriva om, liksom människor som har typ funnits.

Jag skriver inte om några människor som funnits på riktigt.

Men så känns nästan lite olagligt att jag kommer in och liksom tar deras liv på något sätt.

Att liksom det, nu ersätter jag er med de hära.

Men det är så det är. Folk vet ju att de inte funnits på riktigt.

Johan

Ja, precis. Vart har du dina? Du säger att det är väldigt väldokumenterat...

Men vad hittar du den här dokumentationen?

Sanna-Maria

Det är allt mellan arkivmaterial, det finns böcker.

Det är otroligt nog, det finns mycket böcker med jämtländsk historia, inte så mycket skönlitteratur, men fakta och rent allmänt i Sverige.

Alltså, ja, som sagt, jag har läst historieböcker sedan jag var fem, så det har verkligen varit hela livet. Men sen får man tänka mycket själv.

Jag tycker det finns mycket spår, speciellt den här kanske lite mer.

Hur ska man säga? Jämtländska bondekulturen finns kvar i vår värld, speciellt på landsbygden.

Mycket mer än vi vill erkänna i ordspråk, i hur vi betar oss, i olika aktiviteter runt året runt.

Johan

Det kan kanske vara lite av en ödets ironi, men helt oplanerat så är det ett spelmannslag som börjat spela folkmusik i väggen.

Sanna-Maria

De visste att jag skulle komma.

Johan

Hoppas att inte tar över alltför mycket av av inspelningen här.
Men för att börja skriva så måste man ju i början ha läst väldigt mycket. Vart har dina inspirationskällor? Vilka författare har du som du ser upp till?

Sanna-Maria

Oj, det är ganska många. Jag gillar jättemycket Margaret Atwood, en kanadensisk författare.

Johan

Vad har hon skrivit för något?

Sanna-Maria

Hon har skrivit den här, The Handmaid's Tale på engelska.
Tjänarinnans berättelse, och jag är inte jättemycket för dystopier, jag kan tycka att det blir väldigt tufft att läsa.
Men hennes sätt att beskriva kvinnlighet, den kvinnliga rollen i både nutid och dåtida samhälle.
Hon har ju doktorerat om puritaner, de första som kom och koloniserade Amerika, om deras traditioner och kulturer. Hon är jätteintressant.
Men så tycker jag jättemycket om Kerstin Ekman, en fantastisk jämtländsk författarinna.
Och hon är ju också så här har en otrolig jämtlandsfeminism brukar jag säga.
Hon beskriver otroligt hårdhudade karaktärer med en sådan, hon skriver så rått och så fantastisk.

Johan

Hon är jätteduktig.

Sanna-Maria

Men så gillar jag också. Ann-Helene Lestadius. Hon skrivits om samisk kultur och historia.
Hon är också skitbra. Och Niklas Natt och Dag upptäckte jag för några år sedan och fall följt pladask för honom, fast det var otroligt grova böcker.

Johan

Ja, det var det.

Sanna-Maria

Jag kan fortfarande inte riktigt... jag kan liksom inte gå tillbaka till de grovaste passagera.
Jag gillar mer om han beskriver hur folk ser ut, hur de luktar.
Han beskriver Stockholm, vilket inte riktigt mitt område, men han är väldigt bra ändå.

Johan

Nu kom jag och tänka på en sak här, du säger att han skrivit beskriver lite grann hur det luktar.
Brukar du göra praktisk research inför ditt skrivande?

Sanna-Maria

Nej, men det brukar jag väl vilja göra till den mån det går. Jag brukar vilja åka runt och kolla på lite gamla gårdar. Jag jobbar jättemycket på Jamtli på somrarna, har gjort så jag var jätteliten.
Och där tycker jag att jag få ganska mycket research. Mina kollegor där ofta är jättehistorieintresserade om inte historiker.
Men också åka runt i Jämtland och kolla på alla de här gamla gårdarna, hur det såg ut.

Läsa praktiskt, alltså försöka hitta med platserna.
Men det är svårt att återskapa hur en gård på 1800-talet var.
Men min mamma berättade väldigt mycket sagor för mig, och har alltid gjort, om hennes och min gammal morfars barndom.
Och då beskriver hon ju hur det var. Det var hårt, det var Mattmar på 1900-talet.
Jättetuffa förhållanden. Men från där får jag verkligen som inre bild.
För där står alla gårdar kvar. De är övergivna, men de står kvar och det är fantastiskt att bara åka dit och kolla.

Johan

Ja, jag kan tänka mig att det måste vara väldigt svårt att gestalta hur en bongård luktar på artonhundratalet.

Sanna-Maria

Ja, jag tror det faktiskt luktar väldigt illa. De tömmer ju nästan aldrig dassen, så det luktar ju bättre på vintern än på sommaren när allt tinar upp. Alltså, det måste ju varit så fruktansvärt äckligt. Och liksom alla, jag tänker barnen hade ju inte blöjor, och kvinnor använde inte mensskydd. Så det sägs ju att när kvinnor samlades i grupp, då var det blodspår i hela golven. För de som menstruerade, det bara rann.
Alltså, det måste ju varit fruktansvärt äckligt. Och det var löss, och det var skit, och hundar. Men ändå så levde de vilket är ett otroligt tanke. De hade skitsvåra förhållanden, men överlevde, och hade kul.
Jag tror folk hade väldigt mycket humor förr, men också ganska grov. De levde väldigt hårda liv, men ändå ville ha så roligt som möjligt.

Johan

Ja, det ligger väl i människans natur att vilja ha så roligt som möjligt.
Så det är ju... du är ju väldigt historiskt intresserad, och du håller ju även på med hantverk.
Du syr, och du gör mer hantverk, antar jag?

Sanna-Maria

Ja, en del.

Johan

Just det. Och det kommer sig från ditt historiska intresse för att kunna återskapa saker.

Sanna-Maria

Precis. Det är så man nästan lär sig mest. Jag kan ju verkligen sitta och sömma på...
Mitt senaste verk det var en särk från 1865. Den är från Amerika. Den var ganska invecklad, det här närmsta plagget man har på kroppen.
Och då kan jag verkligen tänka mig hur de satt där i stuget. De hade ju ingen elektricitet.
De hade ganska få ljus som de använde väldigt sparsamt. Att de sitter som en krum liten gummo och verkligen försöker... Och det så svårt.
Men det är jättebra att känna det här. Jag syr bara för hand också.
Jag använder ju aldrig maskin, så att man kan känna hur ett plagg växer framåt.

Johan

Det var den frågan jag skulle komma fram till om du...
Ja jag syr bara för hand för att känna lite mer förfädernas strävan och vits i blodet.

Johan

Ja, för strid och mödor och fröjd.

Sanna-Maria

Ja, verkligen.

Johan

Dagens gäst i Litteraturresan är Sanna-Maria Fredriksson.

Historiska romaner står på tapeten idag.

Och du ville prata lite mer om perspektiv i historiska romaner. Vad har du för ingång där?

Sanna-Maria

Jag kan tycka att de flesta svenska historiska romaner... Det har blivit bättre med åren, kan jag tycka. Men förut var det ju de här som skrev om Norrländsk perspektiv.

Det var ju Sara Lidman och det var de här väldigt... Och Kerstin Ekman, då.

Men att det fortfarande finns ett väldigt starkt sydländskt perspektiv på främst historiska romaner.

Men främst också kvinnliga historiska romaner.

Där många utspelar sig antingen i fattig Stockholm, de är prostituerade allihopa och de har det här bordellhänget. Eller så är det liksom i Småland. De ska hänga i en skärpa.

Det är antingen eller. Och det är verkligen sydländskt och inte alls det perspektivet vi behöver.

Johan

Nej precis.

Sanna-Maria

För Norrlands perspektiv glöms ofta bort, tillsammans med samer. Samisk historia har börjat porträtteras bättre. Tack vare många samiska författare och artister.

Men det är också en otroligt bortglömd del som vi inte snackar om.

Vilket är väldigt synd. För det har så otroligt mycket kraft i sig.

Men det är väl det att det föds mer människor i södra Sverige. Det finns mer som vill berätta.

Det har varit på något sätt lite lättare för dem att komma ut och komma närmare Stockholm.

Komma närmare kontakterna, medan vi här uppe...

Jag pratade med en kompis, hon är sångerska och vi har båda sagt att även idag, om du är född här i Norrland och du har inga kontakter där nere. Då får du klara dig ganska mycket själv.

Jag säger inte att alla som är födda söderut har det lätt att komma in i kulturlivet, men du har en fördel genom att ligga mer söderut för att det finns mycket mer kontakter i skolor som har möjligheterna. Här uppe får du jobba för allting själv fortfarande.

Johan

Jag pratade med en förläggare på ett ganska stort förlag beläget i södra Sverige som sa det att...

Amen, jag vet inte.... Norrländska historiska romaner, är folk intresserad av det? Och då när förläggarna har den inställningen så är det lätt att bli nedbruten.

Vad tror du? Den historiska romanens framtid finns den?

Sanna-Maria

Den finns, tror jag. Åh, så jävla svår fråga. Man säger att alla som läser går ner och barn läser inte längre. Men det är ju det här om att snappa upp folk, och då tycker inte jag personligen att, vi ska inte ge upp hoppet än.

Inte än i alla fall. Men vi ska inte heller skriva tråkiga böcker.

Alltså det folk kan...Man ska såklart skriva det man är intresserad av. Och är man jätteintresserad av rallare, ja men skriv om rallare då.

Men jag är lite mer. Mitt personliga intresse ligger kanske in i familjebilden.

Hur en familjehierarki såg ut, hur man klädde sig, hur man som kvinna fick hantera en situation, och det är inte att hon tyst och timid.

Jo, kanske för när de hade besök satt hon tyst bredvid sin man.

Men det finns något otroligt komplext i, liksom när man läser de här skildringarna som det här är kvinnors att de inte använder mensskydd.

Vem tänker på det? Men det är jätteintressant att veta. Så jag tror att det finns en framtid inom det, men då måste folk börja våga skriva grovt. Jag skriver ganska hemska saker.

Jag skriver mycket om misshandel och andra grova grejer.

Men det är inte bara det vi ska skriva. Vi ska också skriva om glädje och att det är kul och att folk hade det bra också.

Men våga att inte vara mesig.

Johan

Våga göra din grej och våga vara lite grov.

Sanna-Maria

För det kommer... man brukar säga inom film att folk vill ha sex och blod, och det är samma för litteratur. Helt ärligt. Folk vill se det.

Det behöver man absolut inte skriva om, men man kan ju få in det lite snyggt.

Om jag säger så, man får utnyttja situationen.

Johan

Ja, en lektor som jag pratade med en gång pratade om att skriva med absolut närvaro...

Att man ska vara så pass inne i sin egen text att man glömmer allting runt omkring och att texten då mer eller mindre skriver sig själv.

Vad tänker du när jag säger så?

Sanna-Maria

Jag har upplevt det. Det är en otrolig känsla. Jag skrev det i ett kapitel. Det är tio sidor långt.

Jag skrev det på en timme. Det var det sjukaste jag varit med om.

Jag satt liksom i mitt rum, hade stängt.

Jag satt i min säng hade stängt dörr, fönster och jag bara satt och skrev tills jag kände att jag svettades och kände "det är så otroligt det här".

Och sedan var jag bara tvungen att gå ut och dricka vatten och ringa folk och bara hej hur är det med dig.

Kommer det komma tillbaka? Ibland gör det det.

Johan

Känner man väldigt starkt för något, då kommer man känna att det kommer av sig självt.

Sanna-Maria

Men jag, likt många andra, har ett problem med att bli distraherad.

Jag blir jättedistraherad av min telefon, av andra grejer, av folk där jag bor, av kompisar som säger "ska du med ut?" när man egentligen borde vara duktig och sitta inne och skriva.

Johan

Men har du någonsin tackat nej till att hänga med en kompis för att du ska skriva istället?

Sanna-Maria

Nej, det har jag inte gjort. Men jag har skolkat. Jag har faktiskt gjort det. Jag har liksom sagt det "att nej, nu är jag på skrivarhuset"

"Nu tänker jag skita i och gå på skolan och skriva i stället". Det har jag gjort. Det skäms jag inte för.

Jag har varit väldigt så här att om tio år kommer jag tacka mig själv, men det vet jag inte. Men det är kul att ha det perspektivet. Jag tycker inte man ska vara så himla regelrätt alla gånger. Gör lite det man känner för.

Johan

Absolut. På tal om skola... Du tar ju studenten nu i vår här, det är inte så långt kvar.

Hur tänker du då med skrivandet?

Kommer du satsa på skrivandet efter gymnasiet eller vad är det som händer?

Sanna-Maria

Jag tror nog jag kommer satsa på det efter gymnasiet Bland annat. Jag vill göra massor med grejer. Jag vill gå vidare på hantverksspåret.

Jag vill komma in i scenkonsten och skådespeleriet. Jag vill också bli bonde och liksom ha en egen gård. Så jag är inne på väldigt många spår, men författare är ju det jag just nu ser mig själv bli. Det är det jag vill göra. Det jag är mest intresserad av just nu.

Johan

Just det. Suveränt! Jag och säkert många som lyssnar ser väldigt mycket fram emot att få den här boken på disken. Har du något arbetsnamn på den?

Sanna-Maria

Just nu har jag ett namn som jag tycker är lite löjligt, men jag tog det bara för att jag tyckte det lät bra. Och just nu heter min roman Där vargen fattar vittring.

Johan

Där vargen fattar vittring. Kom ihåg vart ni hörde det först.

Sanna-Maria

Kom ihåg det alltså.

Johan

Sanna-Maria. Det var väldigt, väldigt roligt att ha dig på besök här idag.

Sanna-Maria

Tack så jättemycket.

Johan

Jag ser fram emot att få läsa mer av dina texter.

Sanna-Maria

Tack detsamma.

Johan

Har det så bra nu så hörs vi.